

Natuurgebied de Langstraat

Jaarverslag 2005

behoud, beheer en ontwikkeling van de natuurgebieden in de Langstraat

Ad Wagemakers.

maart 2006

staatsbosbeheer

Het behoud, beheer en ontwikkeling van de natuurgebieden van S.B.B. in de Langstraat.

Samengevat in :

JAARVERSLAG 2005

Inhoud :

Voorwoord.

Inleiding.

Het Eendennest

Den Dulver

De Dullaert

De Hoven

De Dellen

Labbegat 1

Labbegat 2

Labbegat 3

Labbegat 4

Samenvatting : plus enkele opmerkingen en ideeën naar de toekomst.

Bijlage : Rode lijst soorten – in 2005—in de gebieden van S.B.B. in de Langstraat

Voorwoord :

De aanleiding tot het schrijven van dit jaarverslag is de vraag van Theo Bakker, inventarisatie medewerker bij Staatsbosbeheer ; wil jij eens op papier zetten wat de ontwikkelingen zijn in onze natuurgebieden in de Langstraat. Mijn betrokkenheid bij deze gebieden is bekend ,ik ben hier geboren en heb me al ruim 50 jaar met groot enthousiasme ingezet voor het behoud van de natuur in de Langstraat. Bij bijna alle onderzoeken in het verleden met betrekking tot de natuurgebieden in de Langstraat ben ik in meer of mindere mate betrokken geweest. Steeds wil ik aandacht blijven vragen, voor deze zo waardevolle natuurgebieden. Dat ik hierbij vaak gezien word als een lastige luis in de pels van Staatsbosbeheer is mogelijk minder leuk.

Wanneer ik denk aan 5 jaar verslaglegging (2001 t/m 2005) over de afgegraven gedeelten in de zuid – oost hoek van Den Dulver samen met Geert Kierkels en Marjan Schelle en ondergetekende en waar nog nooit een woord over gesproken is, dan denk ik is er wel behoefte aan samenwerking met vrijwilligers ? Van uit het verleden herinner ik mij een geweldige betrokkenheid en enthousiasme, met vele medewerkers van staatsbosbeheer, een uitwisseling van plannen en ideeën en het meedelen van allerlei interessante waarnemingen. Dit is verleden tijd, het is nu al jaren één richtingsverkeer van mijn kant.

Zo ook de vrijwilligers dagen door Theo en mij bedacht, ze zijn er niet meer, ‘Zevenblad’ het (vrijwilligersblad) verschijnt niet meer. Daar ik mij bij dit gebied zeer nauw betrokken weet is dit verslag dan ook sterk persoonlijk getint. Dit verslag is voor de lezer naar ik hoop, geen opsomming van koele, nuchtere gegevens (en zeker geen wetenschappelijk stuk) maar het wil vooral mijn betrokkenheid weergeven voor dit zo mooie en belangrijke gebied en om daarmee anderen enthousiast te maken. Om deze reden wil ik graag aan Theo Bakker zijn verzoek gehoor geven, die ook zelf met groot enthousiasme zich inzet voor de natuur. De lezer zal opmerken dat dit verslag zich niet beperkt tot 2005, maar in vogelvlucht 50 jaar Staatsbosbeheer laat zien, van verwerven en beheren om in 2005 te zien wat zijn de resultaten tot nu toe. Laat duidelijk zijn dat al mijn opmerkingen tot doel hebben het behoud en versterking van de natuurgebieden in de Langstraat.

Hierbij wil ik dit verslag 2005 aan Staatsbosbeheer aanbieden.

Ad Wagemakers
maart 2006.

Inleiding :

Wanneer ik terug kijk over het jaar 2005 en hierbij de vraag stel hoe staat het op dit moment met de natuurgebieden van Staatsbosbeheer in de Langstraat dan komen een aantal zaken boven drijven, zoals teruggang of het verloren gaan van “Den Dulver “
Dit geldt niet minder voor de eigendommen van S.B.B. ten oosten van de Tolweg.
“Het Eendennest “waar we van het “blauwgrasland “ alleen een opgaand bos hebben overgehouden. De Hoven en de Dellen met nog mooie uitgangssituaties maar ook bedreigingen. Van Labbegat 1 met zijn bijzondere Zegge soorten, met de vraag hoelang nog ? Labbegat 2 met een geweldige ontwikkeling en ook hier de vraag, zijn we over de “top“ heen? Tot slot Labbegat 3 en Labbegat 4. Staan ons hier nog natuur doeltype voor ogen ?
Zo ja, welke ? Meer en meer kom ik tot de conclusie dat (na 50 jaar Staatsbosbeheer in de Langstraat) het verkrijgen van natuurgebieden door middel van E.H.S. aankopen of door ruilverkaveling verkregen, van totaal andere orde is dan deze gebieden beheren en de natuurwaarden behouden en versterken. Dit alles vraagt van iedere partij (hierbij denk ik aan S.B.B. maar ook aan waterschap Brabantse Delta, de agrariërs, de gemeente, provincie e.a.) een grote betrokkenheid bij dit gebied en een grote inzet. Zo denk ik ook aan de P.R van S.B.B. naar de bevolking. Zijn er in het verleden vele contacten geweest met de pers en via de pers naar de bevolking, nu lees en hoor ik al jaren weinig meer over deze bijzondere natuurgebieden. Wel zijn er dit jaar (2005) voor het eerst gesprekken gevoerd met de Agrarische Natuur Vereniging “Slagenland “ (boeren die in de gebieden van S.B.B. vee inscharen), maar tevens naar een samenwerking zoeken waar voor alle twee de partijen een win - win situatie kan ontstaan. Zelf ben ik hier een groot voorstander van en heb dit sterk gestimuleerd. Deze genoemde onderwerpen wil ik in dit jaarverslag onder de aandacht brengen. Was ik eerst van plan een poging te doen om de geschiedenis van 50 jaar S.B.B. in de Langstraat te beschrijven, in overleg met Theo Bakker beperk ik dit verslag tot het jaar 2005, met af en toe een uitstapje naar een situatie uit het verleden ter verduidelijking.

Het Eendennest :

Wie de geschiedenis kent weet hoe weinig van de vroeger aanwezige natuurgebieden en de hiermee zo zeldzame natuurwaarden is overgebleven, na de grote ontginningen van de zogenaamde 'woeste gronden' – (later werden dit ruilverkavelingen genoemd, en nu noemen we het landinrichting) We stellen ons de vraag hoe was dit gebied toen het Staatsbosbeheer verwierf als natuurgebied en wat is het nu, om uiteindelijk de vraag te stellen wat verwachten we van de natuurgebieden in de Langstraat naar de toekomst.

We beginnen bij Het Eendennest, dat lag in de dertiger jaren in een gebied waar een ruilverkaveling (900 ha) was aangevraagd en later ook is gerealiseerd. Wat wij nu Het Eendennest noemen was in die dagen een niet te ontginnen gedeelte vanwege de lage ligging t.o.v het overige gebied. (het was een diepe plas met veel kwel)

En hierom heen (ten oosten van Het Eendennest) lagen de zeer lage 'weide' gronden met veel water partijen waar veel Krabbescheer voorkwam en wuivende Rietvelden. Dit gebied werd ter plaatse de 'moerassen' genoemd. (in het ruilverkavelingrapport genoemd "woeste gronden") Aan de zuidkant liep de grondslag op en hier lagen eens de vele ha van het nu zeer zeldzame blauwgrasland. Na deze verkaveling kreeg S.B.B. het huidige gebied in beheer. Van deze verkaveling is minder dan 1% gespaard gebleven als natuurgebied.

Eens moerassen en blauwgraslanden, waarvan het huidige Het Eendennest een verkleinde uitgave is van het vroegere gebied. Waar tot in de jaren '60 de Spaanse ruiter de Tormentil de Vlo zegge, Blauwe zegge en vele andere planten het blauwgrasland van vroeger weerspiegelden. In het water van de huidige ijsbaan (dit was in het verleden het diepste punt) groeide een mooie Oeverkruid gemeenschap. In de jaren '90 kwam hier het Gesteelde Glaskroos en de Drijvende waterweegbree nog in grote aantallen voor. In de oevers Veldrus, Padderus, Moeraswederik, Blauw glidkruid, veel Snavelzegge en Veenmossen.

De vroegere blauwgraslanden zijn nu bedekt met opgaande bomen en struiken, o.a Berk, Wilg, (Grauwe wilg) Hollandse Eik en Zwarte els.

Op het nog niet met bomen en struiken begroeide gedeelte zien we veel Moeras wederik, Gewone wederik, Snavelzegge, en veel Veenmossen o.a. het Violet veenmos. Voor zover mij bekend wordt hier geen of weinig beheer meer uitgevoerd. Naar de toekomst zal dit een aantrekkelijk landschappelijk element blijven en een gebied waar verschillende vogels hun leef en broedgebied vinden. Wat eens in de stukken van de toenmalige natuurbeschermingscommissie geroemd werd als een bijzonder waardevol natuurgebied, heeft terugziend naar de situatie van voor de verkaveling alle glans verloren. Het is niet mogelijk gebleken om in zo'n klein gebied de oude natuurwaarden te handhaven.

Den Dulver.

Eens een parel in de Langstraat genoemd, heeft alle glans en schittering verloren. Wat zijn hier in het verleden veel studies verricht, opnamen gemaakt en door vele deskundigen aanbevelingen gedaan m.b.t tot water, vegetatie en beheer. Jarenlang zijn de trilvenen en schrale hooilanden door de kooiker met de zeis gemaaid en het strooisel met stokken van het perceel gedragen. Ook een aantal boeren uit Waspik huurden hier grasland. Het Riet werd jaarlijks gemaaid en gebruikt om de kooischermen mee te repareren. Sloten werden jaarlijks met de hand geschoond en de Zwarte els waar nodig afgezet. Toen deze kooiker het niet meer kon heeft Staatsbosbeheer dit werk uitbesteed en werd het jaarlijks met een éénasser gemaaid, met de zelfde machine op wiersen gereden en met de zelfde machine van het land gereden. Toen ook dit stopte is er enkele jaren niet gemaaid. Hierna kwam het grote materiaal, waarbij het gemaaide strooisel in de rand van het Elzenbroekbos of op een hoek van het gemaaide perceel werd gedumpt. De nekslag voor dit gebied was en is de sterke verdroging die vanaf eind jaren '60 is ingezet vanwege de sterke waterstands daling in dit gebied voor de agrarische sector.

We stellen ook hier de vraag wat was er in de eerste jaren toen Staatsbosbeheer dit gebied ging beheren? Wat treffen we nu aan? Hoe kijken we naar de toekomst?

De vervallen eendenkooi is opgeknapt maar na een aantal jaren moest dit een slapende kooi worden en heeft de toenmalige kooiker C Colijn de kooi gehuurd tot op de huidige dag.

In 1967 werd door kooiker J Seegers met de hand het eerste petgat gegraven en de grond en elzenstobben met de boot afgevoerd. Hierna zijn met een graafmachine nog 6 petgaten gegraven, de grond werd niet afgevoerd maar in het Elzenbroekbos gedeponeerd dat hier omheen lag. In de meest zuidelijke petgaten heeft nooit een druppel water gestaan en er is ook nooit meer naar omgekeken.

Vele percelen zijn uit het maaibeheer gehaald en enkele jaren namen een groot aantal schapen het beheer over, (de 8 weitjes) Er werd getracht de waterbeheersing via een aantal damwanden te regelen maar dit werd een mislukking. Een pomp werd geïnstalleerd die vanuit het Z.A.K gebiedsvreemd water in dit natuurgebied pompt tot op deze dag. Maar helaas werkt dit systeem niet goed omdat er geen begrenzing is van het waterpeil waardoor de pomp vanzelf afslaat als het peil te hoog wordt en weer aanslaat wanneer het peil te laag dreigt te worden. Dit houdt in dat er nu verschillende percelen in de zomer maanden onder water staan (2004 – 2005). Om hier steeds iemand te laten controleren lijkt mij niet de beste oplossing. Er is een helofyten filter aangelegd om zoveel mogelijk nutriënten uit het gebiedsvreemdwater te zuiveren, voor dat dit bij de nog aanwezige natte schraallanden zou komen. Een prima idee maar ook hier doet zich een probleem voor n.l de afvoer van het gemaaide Riet uit de sloten waar dit als helofytenfilter groeit.

We moeten helaas vast stellen dat er veel verloren is gegaan. Hierbij denk ik aan de eens beroemde trilvenen ze zijn niet meer, ook het blauwgrasland is verdwenen, veel natte schrale hooilanden zijn sterk verdroogt, veraard en verzuurt. Sinds de jaren '60. zijn de volgende soorten verdwenen : Gevlekte rietorchis, Vleeskleurige orchis, Groenknol orchis, Veen orchis, Moeraswespen orchis, Breedbladige orchis, Galigaan, Bonte paardenstaart, Drijvende waterweegbree, Blonde zegge, Slijkzegge, Twee huizige zegge, Vlo zegge, Bleke zegge, Addertong, Breed wollegras, Slank wollegras, Spaanse ruiter.

Bijna geheel verdwenen zijn Krabbescheer, Waterviolier, Waterdrieblad, Dotterbloem en door het te vroeg maaien helaas ook het Moerasstreepzaad.

We hebben nu enkele percelen waar een Zwarte zegge vegetatie is ontstaan, samen met Veenmossen, Veenpluis en Moerasviooltje een 'zure' vegetatie maar wel bijzonder omdat deze vegetatie onder de Europese habitatrichtlijnen valt.

Een nieuwe ontwikkeling is ontstaan in de zuid-oosthoek van Den Dulver waar enkele gedeelten zijn afgegraven. Hier is de vegetatie ontwikkeling reeds 5 jaar gevolgd (door Geert Kierkels, Marjan Schelle en ondergetekende) en jaarlijks in een verslag naar Staatsbosbeheer gestuurd. Helaas is hier nog nooit op gereageerd. Dit moest een plas dras situatie worden, helaas is het vaak in de zomer maanden vanwege de hoge waterstand, met laarzen aan, niet bereikbaar. Dit is een van de gevolgen van de waterinlaat zonder peilbeheersing. Wel ontstaat hier een ontwikkeling in de randzones en de wat hogere gedeelten die heel interessant zijn om te blijven volgen. Dan denk ik aan de geelgroene zegge samen met de Blauwe en veel Ronde zonnedauw, gedeelten met Ronde zegge en in de waterlijn veel Alpenrus, Paddenrus en het Rijstgras. Zie verder de verslagen over dit gebied.

De enkele percelen die nog gemaaid worden zijn verzuurd en veraard, zoals eerder al opgemerkt. Deze staan nu in de zomer maanden vaak onder water (een aantal cm boven het maaiveld) De vegetatie van Zwarte zegge e.a is reeds genoemd. De niet gemaaide percelen in dit gebied zijn verruigt en vaak niet meer begaanbaar. Dit geldt zeker het Elzenbroekbos waar een ondergroei van Bramen dominant is, afgewisseld met wat Brede en soms de Smalle stekelvaren en hier en daar stukken Moeraszegge.

Deze verruiging geldt zeker voor de gebieden ten oosten van de Tolweg.

Een aantal jaren werd hier een gedeelte gemaaid, dit is al lang niet meer en het resultaat is een verruiging, daarna een opslag van Zwarte els en Wilg spec. Het Elzenhout is nooit afgezet, nu is er een Elzenbroekbos met een ondergroei van Moeraszegge, Pluimzegge, Gele lis en veel Bramen, Grote brandnetel enz. Het is nu een vogelbosje. Wanneer ik bedenk dat hier de Kleine kever orchis groeide in het verleden en nog genoemd wordt in de studie van Evers en de Vries in 1993 dan is er wel iets verandert. De graslandpercelen die hier aangrenzen tot aan het Z.A.K. worden al jaren door schapen begraast. In de smalle slootjes tussen deze smalle weilandjes groeien – aan de westkant van de Tolweg – een groot aantal Zwanenbloemen. Jammer dat ook de eeuwen oude watergang geheel verdwenen is. Groeide in het kleine stroompje – aan de linkerkant van de Tolweg – nog veel Groot moerasscherm dit is helaas verledentijd. Komen we over het Z.A.K. dan ligt hier een klein bosje wat in het verleden een prachtige groeiplaats was van de Grote keverorchis, verder een aantal weitjes waar een flink aantal schapen lopen. Dit perceel is meer Ridderzuring dan een weiland met grassen en kruiden. Passeren we het bedrijf van J Meys dan liggen hier nog enkele percelen van S.B.B. waarvan gedeeltelijk Elzenbos en enkele weilandjes waar 's zomers wat paarden, of ander klein vee loopt. Het Elzenbos was in de jaren '60 een trilveen (met een oppervlakte van ruim een ha) waar de Slijkzegge met duizenden exemplaren groeide. Dit alles komt mij in herinnering wanneer ik terug denk aan die tijd. Het beheer bestaat nu alleen uit het inscharen van vee.

Samenvattend :

Den Dulver is geen parel meer waar velen over roemden. Door verdroging en verruiging zijn de botanische waarden afgetakeld. Door toename van basische kwel – d.m.v. grondwaterstand verhoging -- en het bevorderen van successie mogelijkheden d.m.v. plaggen, afgraven en slootbeheer, zie ik wel kansen naar een betere toekomst, maar deze lijken nog ver weg.

In de jaren '36 tot '39 werd dit gebied in opdracht van de verzekeringsmaatschappij De Utrecht ontgonnen. Dit was een andere parel aan het parelsnoer in de Langstraat. Trilvenen, veel veenputten vol Waterdrieblad en Krabbescheer waar honderden Zwarte sterns hun leef en broedgebied hadden. Waar het Breed en Slank wollegras elkaar afwisselden. De Spaanse ruiter samen met Beenbreek en vele Orchideeën deze velden tooiden. Waar de Veen mosorchis, Groenknol orchis, Veenbes en Lange zonnedaauw groeiden. Het was een gebied met een zeer grote vogelrijkdom, waar naast genoemde Zwarte stern de Grutto in grote getale voorkwam. Het was het broedgebied van het Paapje, maar ook van de Bruine kiekendief, de Grote karrekiet, de Draaihals enz, enz.

In de jaren '90 verkocht de Amef (voormalige verz. mij de Utrecht) dit gebied en kwam het in beheer van Staatsbosbeheer. Na een hydrologisch onderzoek en een onderzoek naar de toen aanwezige grondwaterafhankelijke flora, werd besloten hier 6 petgaten te graven en hier een studie object van te maken om naar de toekomst het verlandingsproces te bestuderen. Met de hoop dat hier weer nieuwe trilvenen ontstaan. Dit alles was een enorme operatie, waarbij duizenden kubieke meters grond werden uitgegraven en afgevoerd. Een jaar na de totstandkoming van deze petgaten (in 1995) werden al spectaculaire vondsten gedaan o.a. het Fijn glanswier, of Kraal glanswier genoemd. (er was nog geen Nederlandse naam voor bedacht) Verder enkele zeldzame Fonteinkruiden en niet te vergeten de Alpenrus die hier voor het eerst in Brabant werd gevonden. De weilanden – de legakkers – tussen deze petgaten werden begraaft en gehooit en het lange taluud werd in juli – aug. met een wetlandtrack gemaaid. Sinds 2004 is het taluud van de petgaten niet meer gemaaid, dit heeft tot gevolg dat er nu veel Elzen en Wilgen opslag groeit en de mooi begonnen pionier vegetatie verdwenen is. Ook het weiland zelf, waar overwegend Reukgras, Scherpe boterbloem, Veldzuring en Gestreepte witbol groeide, is sterk verruigt doordat het niet meer wordt gemaaid. In 2004 is het weiland nog wel gemaaid maar veel van het gemaaid is blijven liggen omdat het materiaal om af te voeren te zwaar was. Hierdoor is veel in het zwad blijven liggen en zijn diepe sporen in het maaiveld het resultaat van deze mislukking. Vanaf die tijd is er geen enkel maaibeheer meer uitgevoerd en dit laat zich zien in de sterke verruiging die is ontstaan en waar Pitrus nu de hoofdrol in speelt. Rond de petgaten ligt nu een dikke platgeslagen vegetatie mat waar alleen houtopslag en enkele “doordouwers” nog een kans krijgen. Door deze verruiging is nagenoeg ook de Alpenrus uit de Dullaert verdwenen evenals de Kleine zonnedaauw, Moeraswolfsklauw en veel Geelgroene zegge.

Wel ontwikkeld zich in de verschillende petgaten een mooie zonering van uit de oever. Op de meeste plaatsen is dit Riet, afgewisseld met stukken Gewone waterbies. Op andere plaatsen zie ik de kleine lisdodde. In bijvoorbeeld petgat 3 zien we een mooie zonering van Snavelzegge samen met veel Draad zegge en afgewisseld met grote groepen Mattenbies. Op andere plaatsen zie ik stroken Zomp zegge en groepjes Stijve zegge. Het blijkt dat niet ieder petgat het zelfde is. In petgat 3 zie ik aan de westkant een mooie strook Holpijp, die ook al voorkwam toen hier een sloot lag die later bij het petgat getrokken is. In dit zelfde petgat groeit veel Witte waterlelie en Drijvend fonteinkruid. Van het grote aantal planten van de Grote waterweegbree die de eerste jaren hier groeide is weinig of niets meer te zien. Ik zie hier een vegetatie ontwikkeling die ik met grote belangstelling zal blijven volgen

Deze petgaten zijn ook voor veel watervogels een gezocht gebied, het is er rustig en erg open. We zien hier het gehele jaar door Aalscholvers, Futen, Knobbel zwanen en Meerkoeten, Wilde eenden, het IJsvogeltje en de Canadese gans. Meer naar het najaar zien we Wintertaling, Slobeenden Pijlstaarten, Krooneenden, Smienten en Kuifeenden af en toe wordt ook de Purperreiger waargenomen. In de bossen en struwelen om deze petgaten komen we de Torenvalk, Havik en de Buizerd tegen, maar ook de Groene specht en vele andere vogels. Dit gebied is ook bijzonder vanwege de vele Libellen die we hier tegen komen. De Platbuik en Viervlek, de Oeverlibelle en de vele Juffers, van Pantser juffers, Lantarentjes en vele andere. In de Dullaert en het Labbeget ruim 20 soorten.

Enkele opmerkingen wat betreft beheer. Al verschillende keren blijkt de klepduiker beschadigd bij het schonen van de watergang, waar deze klepduikers op uit komen. Dit houdt in dat steeds gebiedsvreemd water de petgaten instroomt, wanneer het buitenwater hoger staat dan in het petgat. Markeer deze plaatsen opdat de kraanmachinist hier opmerkzaam wordt gemaakt. Het zijn ook deze uitstroom plaatsen waar ik zo af en toe de Geelgerande watertor tegen kom. Ook is dit gebied bekend van de Kleine en Grote modderkruiper en niet te vergeten het andere familielid het Bermpje.

Dit is een gebied waar een ontwikkeling opgang is gekomen die alle aandacht waard is om nauwkeurig te blijven volgen.

Naast deze petgaten zijn er nog een aantal percelen met Populieren en weilanden, samen ruim 40 ha. De Populieren gaan snel in vitaliteit achteruit. Tegen de langdurig hoge waterstanden zijn deze bomen niet bestand. We zien dan ook steeds meer bomen afsterven en omwaaien. De ondergroei is v.n.m. Bramen en Grote brandnetel. In enkele slootranden zijn in het vroege voorjaar fraaie plaatsen met Speenkruid te zien, in de zomer is de Grote brandnetel hier dominant. Langs de paden zien we plaatselijk het fraaie Zenegroen, maar ook de Grote klit en het Groot hoefblad enz. Op enkele percelen en dan op de wat opener plaatsen in het Populierenbos zien we een ondergroei ontstaan met een struiklaag van o.a. Meidoorn, Zwarte vlier, Berg vlier, Grauwe wilg, verder veel Hennegras met op de laagste en natste plaatsen het Liesgras. Op de weilanden in dit gebied komt veel Pitrus voor sinds het in beheer is van S.B.B. Een aantal prachtige bloemrijke weilandjes die in het verleden het mooist waren in dit gebied en waar de sloten omzoomd zijn met Zwarte els, zijn nu in enkele jaren een verruigt terrein geworden. De Elzen heggen zijn in 2004 afgezet maar het hout – behalve de dikke stammen – ligt nog steeds op deze percelen. Hier valt niet meer te maaien en begrazing is nihil. Waar ik eerst de Echte koekoeksbloem, Scherpe boterbloem, Pinksterbloem, Veldzuring, Zompvergeetmijniet enz. zag bloeien is het nu een grote verruiging geworden. De Krabbescheer die hier in deze sloten groeide was al enkele jaren hiervoor verdwenen. Dit heeft te maken met de waterkwaliteit en slootdiepte. De Elzen groeien hier aan weerszijde van de sloten en zijn in jaren niet afgezet, waardoor de jaarlijkse bladval voor enorme eutrofiering zorgde (o.a. veel stikstof) plus dat deze zware Elzen heggen veel schaduw veroorzaken en deze sloten in jaren niet zijn geschoond. Dit is heel jammer want deze percelen waren pareltjes in de Dullaert. Ook aan de zuidkant van de Kruisvaart maar dan ten westen van het Populierenbos liggen een aantal percelen waar ook geen enkel beheer geldt. Het is een dik pakket van platgeslagen Pitrus, Riet , Bramen enz. Wat hier de bedoeling is en wat voor natuurdoeltype hier voor ogen staat ontgaat mij.

Ook hier blijkt, waar nieuwe situaties ontstaan door graven, ontdekken we een spontane ontwikkeling met nieuwe kansen naar de toekomst. Maar om het bestaande door beheer te behouden en de natuurwaarden te versterken is een ander verhaal.

De Hoven en de Dellen

Het eerste gebied, de Hoven ligt aan de zuidkant tegen de Dullaert, gescheiden hiervan door het Zuiderafwateringskanaal dat als een zilver lint tussen deze twee gebieden stroomt. Aan de noordkant worden de Hoven begrenst door de Winterdijk, aan de oostkant door de Hogevaart en aan de west zijde door 'de Schans'. (Hier begint de bebouwing aan de zuidzijde van de Winterdijk, gerekend van af Labbegat.)

De Dellen is de benaming voor het gebied ten noorden van de Winterdijk tot aan de A59 (de Maasroute) Ten oosten begrenst door de oude haven van Labbegat en aan de westzijde door de oude haven van Capelle.

Onze eerste aandacht richten we op de Hoven. Dit gebied is voor ongeveer 25% eigendom van Staatsbosbeheer, de rest is in particuliere handen. Het gehele gebied kenmerkt zich door brede en diepe sloten. In het verleden waren er tweemaal zoveel sloten dan nu, maar door de helft van deze sloten dieper uit te graven en veel breder te maken kwam er grond vrij om de andere helft mee te dempen. Het is een zeer laag gebied en werd de lage Hoven genoemd het gebied bleef droog door extra bemaling. De sloten worden gevoed door veel kwelwater waardoor een bijzondere vegetatie ontstaat. Toen S.B.B. deze gebieden in beheer kreeg waren er geen Elzen heggen in dit gebied, wel sloten met veel Krabbescheer, Waterdrieblad, Holpijp Slangenwortel, Wataardbei, Draadzegge, Ronde zegge en Waterviolier. We zien gelukkig nog steeds een aantal van deze planten, maar het wordt wel snel minder. De sloten werden voorzien van een lang taluud, wat hier nooit (en nergens) is geweest en wat ik ook nooit in veenweide gebieden ben tegen gekomen. Deze taluuds zijn de kiembedden geworden voor de Zwarte els, met als resultaat dat we nu elzen heggen hebben gekregen maar de soorten rijkdom is hier door niet toegenomen. De sloten zijn wel een aantal keren geschoond, ook waar de afspraak gemaakt was om enkele sloten hiervan uit te sluiten om de Slangenwortel en het Waterdrieblad een kans te geven zich te kunnen ontwikkelen en uit te breiden. Gelukkig zijn er nog enkele restanten over, zodat er een nieuw herstel mogelijk is. De sloten die geschoond werden zijn nooit op diepte gebracht zodat hier nooit een Krabbescheer vegetatie zal ontwikkelen.

De percelen die nu nog in particuliere handen zijn gaan snel in kwaliteit en soorten rijkdom achteruit om dat hier geen enkel beheer meer wordt uitgevoerd. De vegetaties met Krabbescheer en Grote blaasjeskruid samen met Kikkerbeet, Brede waterpest, Slangenwortel, Wataardbei, Ronde zegge en Draadzegge verdwijnen zienderogen.

De Hoven is de enige groeiplaats van het Waterdrieblad wat nog vitaal is in de gehele Langstraat, de grootste groeiplaats van Ronde zegge en Slangenwortel. Verder denk ik ook aan de sloten waar een aantal soorten Kranswieren (Chara en Nitella) voorkomen. Het is nog steeds een bijzonder gebied wat veel en extra aandacht vraagt. Deze aandacht geldt ook voor de graslanden waar steeds meer en meer de Gestreepte witbol dominant is. Deze gras soort is voor het vee gebakken lucht. De percelen van S.B.B zijn met de grond die vrijkwam, door het aanbrengen van een lang taluud, flink opgehoogd, zodat hier drogere percelen ontstonden en van verre al opvallen door hun Gestreepte witbol vegetatie (hierbij denk ik ook aan de steeds grotere groeiplaatsen van Jacobs kruiskruid) tussen de andere particuliere percelen.

Een jaarlijkse gift met ruige mest zou dit patroon kunnen doorbreken, het bodemleven verbeteren en de vogelstand doen toe nemen. Maar ook het vee krijgt een smakelijker menu voorgeschoteld. Ik weet dat dit wel gedaan word in de aangewezen vogelgebieden maar niet voor andere natuurdoeltypen. Mijn voorstel is om hierover eens van gedachten te wisselen.

De Dellen

Dit gebied onderscheidt zich van De Hoven, doordat zich hierin de loop der tijden een laag zeeklei heeft afgezet aan de noordzijde van de Winterdijk.

Ook dit gebied is botanisch heel waardevol en dit betreft voornamelijk de sloot vegetaties. Ook hier zien we weer een aantal kwelindicatoren, zoals Waterviolier in grote hoeveelheden en Holpijp. Voor het eerst zagen we in 2005, dat hier veel Pilvaren groeit, een andere nieuwe soort voor dit gebied is de Alpenrus. Dit kan ook gezegd worden voor de Nitella groeiplaatsen. Hier is ook de grootste groeiplaats van het Rijstgras (in 2005—na het schonen van deze sloot in dit zelfde jaar weet ik het niet meer). We zien hier in verschillende sloten het Haarbonateinkruid, het Drijvend fonteinkruid en het Duizendknoop fonteinkruid samen met Snavelzegge en grote plukken Mattenbies, maar ook de Gewone waterbies. Één sloot is zeker het vermelden waard vanwege het voorkomen van veel Krabbescheer. (ik hoop ook na het opschonen najaar 2005)

De gegraven 'poelen' in deze percelen zijn botanisch niet zo interessant, wel zie ik hier vaak watervogels. De weilanden zijn minder interessant dan de sloten. Wat eens met normaal agrarisch gebruik nog bloemrijk weiland was, is nu aan het verruigen. Hier is het agrarisch beheer debet aan. Er is veel Pitrus en Gestreepte witbol gekomen en doordat dit niet gegeten wordt door het vee veruigen deze weilanden, de huurder maait dit (hij bloot z'n wei) maar dit strooisel blijft liggen iedere keer weer en in de late zomer het meest. Hier ontstaat een vicieuze cirkel, van maaien omdat het niet wordt gegeten, en een veruiging omdat het maaisel blijft liggen.

Het vee kiest nu alleen die plaatsen waar nog een lekker hapje groeit (b.v.b waar Klaver, Veld of ruwbeemd, Dravik soorten of Vossenstaart groeit. Dit is niet op te lossen met meer vee eenheden per ha, maar met een andere vegetatie samenstelling. Ook hier zou een bemesting van ruige stalmest een oplossing in de goede richting. kunnen bieden. Ook dit gebied vind ik zeer waardevol maar geef extra aandacht aan het weide beheer in overleg met de huurder.

Labbegat 1

Het gebied wat bekend is onder de naam Labbegat is door S.B.B. verdeeld in 4 secties.

Labbegat 1 treffen we ten noorden van de Winterdijk aan en de andere drie secties ten zuiden van de Winterdijk.

Labbegat 1 onderscheid zich van de andere delen aan de zuidkant van de Winterdijk, door het voorkomen van zeeklei die hier in het verleden is afgezet. Ook bijzonder is dat dit gebied tot aan $\pm$ 1970 ieder najaar en winter onder water stond. (tot dat de Deltawerken gereed waren) Het gebied wat nu door S.B.B. beheerd wordt is in het verleden altijd als weiland of hooiland gebruikt. Ook hebben we hier te maken met basische kwel.

De ligging, grondsoort en gebruik in het verleden laten ons nu een plantengroei zien die heel bijzonder is te noemen. Was en is de Langstraat bekend om de vele zegge soorten, hier vinden we de grootste populatie Gele zegge van geheel Nederland. Vanaf de jaren '50 is mij deze soort hier bekend. In 1997 heeft S.B.B. hier een aantal percelen afgegraven (9 perc.) Hierna is er een geweldige uitbreiding gekomen van deze zeer zeldzame soort. Ik spreek dan over enkele duizenden planten. Daar Cyperaceae altijd al mijn bijzondere aandacht hadden heb ik hier een studie object van gemaakt om proberen te ontdekken waarom deze zegge zich hier al meer dan 50 jaar weet te handhaven en zelfs sterk weet uit te breiden. Naast de Gele zegge groeit hier de Geelgroene en de Dwergzegge. Ook een flink aantal andere zegge soorten komen we hier tegen, o.a de Oever zegge, Moeraszegge, Scherpe zegge, maar ook de Ronde de Blauwe en de Zeegroene enz. We zien in dit gebied een groot aantal rode lijst soorten, o.a Kleinste egelskop , Kale vrouwenmantel, Moeras kartelblad, Rode ogentroost, Stijve moerasweegbree enz. Andere soorten die hier in dit gebied er uit springen zijn de Grote boterbloem, Waterviolier, Pilvaren, Grote melkeppe, Blaaszegge, Veld lathyrus en Zwanenbloem. Ook denk ik aan de mooie populaties Elzenzegge en de Bosbies die op enkele plaatsen massaal groeit. Dit is een gebied met zeer hoge botanische waarden en ik hoop dat het in de toekomst alle aandacht zal krijgen. Ook is in Lab. 1 aandacht nodig voor het huidige agrarische beheer. Hierbij denk ik aan het verwijderen van het maaisel uit de slootkant. Hier blijft altijd het zwad liggen waardoor deze slootranden sterk verruigen. Een ander punt is het beheer van het weiland achter de Gele zegge percelen. Dit eens zo prima en zelfs bloemrijk weiland is al jaren aan het verloederen in een Grote brandnetel cultuur afgewisseld met hoeken Akkerdistel. Ook dit is een vorm van beheer begrijp ik.

We zijn enthousiast over nieuwe en prachtige ontwikkelingen, maar wat is het moeilijk om de andere waardevolle vegetaties te behouden, o.a. alle Krabbescheer is verdwenen, De Kale vrouwenmantel groeit nog maar op enkele plaatsen, Dotterbloemen zie ik hier niet meer, het Veenreukgras vermindert snel.

Labbegat 2

Ook dit is botanisch een zeer rijk gebied dat alle aandacht waard is. Met Labbegat 1 zijn dit weer de nieuwe parels aan het snoer in de Langstraat.

Toen S.B.B. deze gronden i.v.m. de ruilverkaveling in bezit kregen, is er een grondige studie door T.N.O. verricht naar het hydrologisch gebeuren in de Langstraat, samen met een onderzoek naar de grondwater afhankelijke flora. Het Labbegat werd een speerpunt van S.B.B. en provincie tegen verdroging, verzuring en versnippering. Een spectaculair plan werd bedacht om hier een groot aantal ha af te graven. Hiermee werd de verrijkte bouwvoor (met mest en gewasbeschermingsmiddelen) verwijderd en werd het maaiveld zover verlaagd dat er een gunstige uitgangspositie zou ontstaan voor een grondwaterafhankelijke flora.

(schrale grond en het grondwater dicht onder het ontstane maaiveld) Duidelijk zien we aan de zuidkant van Lab.2 het zand met leem vermengt en aan de noordkant een dikke veenlaag. Één van de verschillen die je hier ziet is dat op veengrond v.n.m. Veenmossen groeien vaak samen met Veenpluis en Zwarte zegge en op het zanderig gedeelte heel veel

Grijskronkelsteeltje, vaak met Moeraswolfsklauw en Moeraskartelblad om er enkele te noemen. De eerste afgravingen begonnen najaar 1989 en de laatste percelen in Lab.2 werden in maart 1997 afgegraven. Jammer dat hier een aantal hoge grond ruggen zijn blijven liggen (waar men later spijt van had) Wel is nu nog steeds te zien de hoogte van het oude maaiveld. Op enkele percelen die in het najaar zijn afgegraven kwam zoveel opslag van Zwarte els dat hier geen moeite meer gedaan is om dit tegen te gaan. Één perceel is weer opnieuw afgegraven. Dit gebied is naast nog een aantal natuurontwikkelingsgebieden in Nederland, bestudeert door mensen van de universiteit van Groningen. Dit alles is samengevat in het rapport , " Natuurontwikkeling op schrale gronden Julia Klooker e.a 1996. Het Waerdman perceel is buiten deze afgraving gebleven, wel zijn later een aantal plaatsen op dit perceel (om vergrassing tegen te gaan) afgegraven en zijn er wat meer gradiënten in het terrein ontstaan. Een klein gedeelte is door vrijwilligers van I.V.N. de Waerdman afgeplagd, wat een zeer mooi resultaat heeft opgeleverd. Hierbij denk ik aan de Spaanse ruiter, Blonde zegge, Beenbreek, Moeraswolfsklauw en de Witte en Bruine snavelbies enz, enz. Deze percelen zijn botanische schatkamers. In Lab 1 en 2 treffen we bijna 50 rode lijst soorten aan, verder een aantal rode lijst mossoorten, verder Chara en Nitella soorten en tot nu toe komen er ieder jaar nieuwe soorten bij. Hierbij denk ik aan de Stijve ogentroost, daarna de Kleverige ogentroost en een jaar later de Rode ogentroost. Hier zien we van de Welriekende nachtorchis tot de Galigaan en van het Klein glidkruid tot de Dennenwolfsklauw.

Maar ook dit gebied vraagt extra aandacht wat betreft maaibeheer, waterbeheersing en het afzetten van opslag (Els, Berk en Wilg) We zien dit b.v bij het Waerdman perceel, hier is veel te lang gewacht met het afzetten van opslag, maar dit geldt ook andere percelen. Maai machines blijven ver van bomen en hout opslag waardoor snel een gedeelte van de te maaien oppervlakte verloren gaat. En waar de opslag afgezet wordt wanneer die al te zwaar is dan is er geen maai beheer meer mogelijk vanwege de stobben die blijven staan.

Ook de water beheersing speelt een enorm belangrijke rol. Zo zag ik afgelopen seizoen dat een duiker door een kraan was ontzet zodat er geen peilbeheersing meer mogelijk was. Dit had tot gevolg dat het gehele seizoen het water in Lab 2 veel te hoog is blijven staan.

Was er in 2004 een Rietorchis populatie ontstaan van ongeveer 40 stuks dit seizoen geen één vanwege de hoge waterstand. Ook de Stijve ogentroost en vele anderen stonden met de voeten in het water. Al met al verdiend dit geen schoonheidsprijs. Het zelfde kan ook gezegd worden van het hout wat eind maart nog op een aantal weilanden ligt van de Elzen die zijn afgezet.

Hierdoor zullen we de Pinksterbloemen en Echte koekoeksbloemen niet zien bloeien, die hier anders in grote getale in het voorjaar te zien zijn.

Ook vraag ik hier weer opnieuw aandacht om bij het afzetten van Elzen heggen meer rekening te houden met besdragende bomen en struiken, zoals de Lijsterbes, Gelderse roos, Meidoorn, Sleedoorn, Wilde kers, Zwarte vlier en Vuilboom en deze zoveel mogelijk te sparen. Een andere zaak is om solitaire bomen die blijven staan niet met een motorzaag zover mogelijk op te snoeien, maar juist als solitaire boom zijn mooi karakter te laten behouden.

Ook dit gebied wat zo waardevol is vraagt betrokkenheid en inzet. Het is zeer kwetsbaar en een aantal planten hebben het heel moeilijk, hierbij denk ik aan De Welriekende nachtorchis, de Blauwe knoop, het Kleine glidkruid, Veenreukgras, Geelhartje de Dennen wolfsklauw. Hoewel deze laatste meer bedreigd wordt door het maaibeheer (te kort aan de grond maaien) dan dat deze standplaats bedreigd is. Ik hoop dat dit gebied alle aandacht krijgt en zich steeds mooier kan ontwikkelen.

Labbegat 3 en 4

Deze twee laatste secties zijn geheel anders dan de vorige twee.

Ook in Lab. 3 zijn in het verleden een aantal percelen afgegraven, maar voor mij onbekende redenen zijn deze na enkele jaren al uit het beheer gehaald en als paarden wei in gebruik genomen. Op deze percelen groeit nu een Pitrus vegetatie van ruim 1m hoog. Gemaaid wordt hier nooit en het vee eet hier geen spriet van. Wanneer de naast liggende sloot wordt geschoond (en hier komt veel Riet uit) wordt dit weer op dit perceel gedumpt zonder dat hier verder iets mee gebeurt. Andere, eens afgegraven percelen zijn nu begroeid met Grauwe wilg en andere struiken. Verder denk ik aan enkele percelen die nooit zijn afgegraven maar wel waardevol waren, één als Dotterbloemhooiland en het andere vanwege het grote gradiënt van laag (moeras) met vele Orchideën, Grote ratelaar enz. naar hoge zandgrond waar het Ruige walstroo groeide. Ook hier is geen maaibeheer geweest maar hier heeft jaren vee gelopen en nu zag ik in 2005 dat deze percelen uit gerasterd zijn. Labbegat 3 kenmerkt zich door de brede sloten met veel Kalmoes, Grote lisdodde, Waterscheerling, Rietzomen en Gele lis. Het gehele gebied (Lab.3) is landschappelijk heel aantrekkelijk vanwege de vele en grote Elzenhagen. Geheel Labbegat 3 is verder weiland waar boeren hun vee inscharen. Voor de eens afgegraven percelen die tegen de Sprangsloten liggen (en wat nu een perceel is met opgaande bomen en struiken) bevindt zich een duiker waar bijna jaarrond water uitstroomt, dit is een plek waar ik regelmatig de Weidebeekjuffer zie.

Labbegat 4

Hier zijn in het verleden een aantal waterbakken gegraven in de hoop dat hier een Riet vegetatie zou komen. Dit is jammer genoeg tot op heden niet gebeurd. Deze bakken vallen in de zomer vaak droog. Het is een aantrekkelijk gebied voor vogels, zoals de Karrekiet en het Blauwborstje. Ook hier zijn in het verleden gedeelten afgegraven, hierbij denk ik aan b.v. achter de viswiel waar na deze afgraving een spontane groeiplaats van het

Duizendguldenkruid opdook, maar helaas ook hier is na een paar jaar geen beheer meer geweest. Dit geldt ook de andere afgegraven percelen tegen de Sprangsloten. Op de grasland percelen wordt vee in geschaard. Buiten dit vee inscharen en het knotten van een aantal Wilgen door de vrijwilligers van I.V.N. de Waerdman kom ik hier geen beheersvorm tegen. Botanisch gezien is dit gebied minder waardevol dan b.v. Lab. 1 en 2.

Het is een mooi landschappelijk gebied met twee fraaie “wielen” en de vele Elzen heggen. Dit alles behoort tot het cultuurhistorische Slagenlandschap.

Samenvatting : plus enkele opmerkingen en ideeën naar de toekomst.

Wanneer ik in vogelvlucht 50 jaar behoud, beheer en ontwikkeling van S.B.B. in de Langstraat overzie dan moet ik helaas constateren dat wat in het verleden geroemd en geprezen is nu bijna alle glans verloren heeft. Hierbij denk ik aan Het Eendennest, Den Dulver en De Dullaert maar ook de Hoven en de Dellen zijn botanisch sterk verarmt. Daar waar percelen zijn afgraven, of door percelen te plaggen en door petgaten te graven zijn nieuwe en kansrijke situaties ontstaan. Hiervan zijn prachtige voorbeelden te zien die in de laatste 10 jaar zijn gerealiseerd in de Langstraat.

We zien hier “het” voorbeeld van natuur behoud, graven, plaggen, goed sloot en maaibeheer. Hier bij denk ik dan weer terug aan het boeren van vroeger, turf graven, sloten graven, heggen op tijd afzetten, kanten uitmaaïen, het zorgvuldig maaïen en afvoeren. Hierdoor bleven successies opgang, blauwgrasland ontstond en werd behouden enz.

Dat bij dit alles de waterhuishouding de belangrijkste en sturende factor was en is geldt ook heden. De basische kwel en de verschillende grondsoorten, hoog en laag plus de ligging op de Naad het is een bijzondere situatie. De geweldige waterstands verlaging en hierdoor de afgenomen kwel in het verleden zijn vooral debet aan de geweldige aftakeling van het gebied. En laten we ook niet vergeten de sterke eutrofiering van het gebied. Daarom hoop ik dat de plannen die nu op tafel liggen tot herstel van de natuurwaarden in de Langstraat gerealiseerd worden. Waar de botanische waarden zullen toenemen en het Slagenlandschap bewaard blijft. En S.B.B. en andere belanghebbenden samen wegen vinden om dit gebied weer waardevol te maken en een grote uitstraling te geven.

Tot slot enkele aandachtspunten op een rijtje die in dit verslag zijn genoemd en als bijlage een lijst met rode lijst soorten die ik in 2005 gezien heb in de Langstraat.

- 1 Extra aandacht slootbeheer --- i.v.m. de Krabbescheer in dit gebied maar ook om successies opgang te krijgen en te houden.
- 2 Goede afspraken maken met boeren die vee in scharen over het weide beheer en dit goed begeleiden. Opdat deze weilanden niet verder verruigen en soorten armer worden. Dit betreft ook t.a.v. het weide vogelbeheer.
- 3 Extra aandacht Witbol percelen (die zeer arm aan soorten zijn) wat voor het vee gebakken lucht is
- 4 Onderhoud heggen, besdragende bomen en struiken sparen. Zorg dat het hout direct van het perceel verwijderd wordt en geen jaar of langer `lijft liggen.
- 5 Met uitvoerders goede afspraken maken en begeleiden en controleren. Reclassering, W.M.L. enz.
- 6 Koop een goede éénasser en maai de meest kwetsbare percelen zelf.
- 7 Kom eens met een goed P.R. verhaal naar het publiek. Dit staat bij S.B.B. --- wat de Langstraat betreft --- al jaren op een zeer laag pitje.
- 8 Zoek naar wegen om met andere belanghebbende in en rond het E.H.S. gebied o.a. de agrarische sector, gemeente, provincie, waterschap Brabantse Delta, Alterra e.a. een win – win situatie te maken voor en met elkaar.
- 9 De overstappen bij de afrasteringen op het laarzenpad zijn vaak spiegelglad maak hier wat fijnmazig gaas op en het is verholpen.
- 10 Plaats eens enkele banken, in de vorm van een doorgezaagde boomstam. Het gehele laarzen pad is 9 km lang en steeds hoor ik mensen we willen onderweg wel eens even uitrusten en stil genieten.

Rode lijst soorten in het natuurgebied 'De Langstraat'.

(alle genoemde soorten kwamen in 2005 hier voor)

<i>Alchemilla glabra</i>	Kale vrouwenmantel
<i>Artemisia absinthium</i>	Absintalsem
<i>Baldellia ranunculoides</i>	Klimopbladige waterranonkel
<i>Blechnum spicant</i>	Dubbelloof
<i>Carex diandra</i>	Ronde zegge
<i>Carex lasiocarpa</i>	Draad zegge
<i>Carex hostiana</i>	Blonde zegge
<i>Carex flava</i>	Gele zegge
<i>Comarum palustre</i>	Wateraardbei
<i>Cirsium desectum</i>	Spaanse ruiter
<i>Cladium mariscus</i>	Galigaan
<i>Crepis paludosa</i>	Moerasstreepzaad
<i>Centaureum erythraea</i>	Echt duizendguldenkruid
<i>Cynosurus cristatus</i>	Kamgras
<i>Drosera rotundifolia</i>	Ronde zonnedaauw
<i>Drosera intermedia</i>	Kleine zonnedaauw
<i>Elodea canadensis</i>	Brede waterpest
<i>Eleogiton fluitans</i>	Vlottende bies
<i>Epilobium palustre</i>	Moerasbasterdwederik
<i>Epipactis palustris</i>	Moeraswespenorchis
<i>Euphrasia stricta</i>	Stijve ogentroost
<i>Gentiana pneumonanthe</i>	Gentiaan
<i>Hierochloa odorata</i>	Veenreukgras
<i>Huperzia selago</i>	Dennenwolfsklauw
<i>Hypericum elodes</i>	Moerashertshooi
<i>Leersia oryzoides</i>	Rijstgras
<i>Linum catharticum</i>	Geelhartje
<i>Lycopodiella innudata</i>	Moeraswolfsklauw
<i>Menyanthes trifoliata</i>	Waterdrieblad
<i>Myrica gale</i>	Wilde gagel
<i>Narthecium ossifragum</i>	Beenbreek
<i>Odontites serotinus</i>	Rode ogentroost
<i>Pedicularis palustris</i>	Moeraskartelblad
<i>Platanthera bifolia</i>	Welriekende nachtorchis
<i>Potamogeton acutifolius</i>	Spits fonteinkruid
<i>Potamogeton compressus</i>	Plat fonteinkruid
<i>Potamogeton gramineus</i>	Ongelijkbladig fonteinkruid
<i>Potamogeton obtusifolius</i>	Stomp fonteinkruid
<i>Ranunculus hederaceus</i>	Klimopwaterranonkel
<i>Rhinanthus minor</i>	Kleine ratelaar
<i>Rhynchospora alba</i>	Witte snavelbies
<i>Rhynchospora fusca</i>	Bruine snavelbies
<i>Scutellaria minor</i>	Klein glidkruid
<i>Stratiotes aloides</i>	Krabbescheer
<i>Sparganium natans</i>	Kleinste egelskop
<i>Succisa pratensis</i>	Blauwe knoop
<i>Trisetum flavescens</i>	Goudhaver

De volgende soorten zijn in de nieuwe Flora van Nederland drieëntwintigste druk 2005, geen rode lijst soorten meer maar een doelsoort.

<i>Pilularia globulifera</i>	Pilvaren
Rechte rus (was Alpen rus)	<i>Juncus alpinoarticulatus</i>

Een mooie aanvulling op deze lijst zijn enkele andere rode lijst soorten in de omgeving maar deze komen niet voor in de natuurgebieden van S.B.B. in de Langstraat.

(deze soorten groeien ten oosten van Waalwijk langs het Drongels afwateringskanaal en in de Baardwijkse overlaat die hier aangrenst – km – hok 135 – 411. Jaar 2005.

Anthoxanthum aristatum	Slofhak
Agrimonia eupatoria	Gewone agrimonie
Briza media	Beventjes
Baldellia repens	Kruipende moerasweegbree
Carex caryophylla	Voorjaars zegge
Litorella uniflora	Oeverkruid
Ononis repens subsp.spinosa	Kattendoorn
Polygala serpyllifolia	Liggende vleugeltjesbloem
Thymus pulegioides	Grote tijm
Viola canina	Hondsviooltje

Ook de mossen zijn goed vertegenwoordigt in de natuurgebieden in de Langstraat. Er zijn tot nu toe ruim 140 soorten mos in de natuurgebieden van S.B.B. gevonden. Hieronder zijn de volgende rode lijst soorten.

Bladmossen.

Dicranum bojeanii	Moeras gaffeltandmos
Orthotrichum lyellii	Broedknop haarmuts
Ulota bruchii	Knots kroesmos
Ulota crispa	Trompet kroesmos
Ulota phyllantha	Broedkorrel kroesmos
Campylium stellatum	Sterre goudmos
Pottia davalliana	Dwerg kleimos

Veenmossen

Sphagnum contortum	Trilveen veenmos
Sphagnum teres	Sparrig veenmos
Sphagnum russowii	Violet veenmos

Levermossen

Preissia quadrata	Vierkantsmos
Frullaria dilatata	Helmroestmos
Metzgeria furcata	Bleek boomvorkje
Ricciocarpa natans	Kroosmos

Tot slot noem ik hier de verschillende Kranswieren : de Chara -- Nitella en Tolypella soorten.

Chara globularis var.glob.	Breekbaar kransblad
Chara globularis var. Virgata	Teer kransblad
Nitella translucens	Doorschijnend glanswier
Nitella flexilis	Buigzaam glanswier
Nitella mucronata	Puntdragend glanswier
Tolypella glomerata	Kleinboomglanswier

